

België - Belgique
P.B.
2800 Mechelen I
8/6080

RIMNieuws

Nummer 75

Driemaandelijks tijdschrift - Afgiftekantoor Mechelen 1 -
V.U. Marc Rubben, Willem Geetsstraat 30, 2800 Mechelen

Colofon

RIMNieuws is het driemaandelijks orgaan van Restauratie Integratie Mechelen v.z.w. ("RIM").

Teksten: Frans Geys

Foto's: Frans Geys, Peter Van den Bossche

Foto cover: Eelco Kruidenier

Layout: Peter Van den Bossche

Abonnementen op RIMNieuws kunnen onderschreven worden door storting van €10,00 op rekening 320-4195088-05 van Restauratie Integratie Mechelen. Indien u €20 of meer betaalt krijgt u ook vier nummers van "Land in zicht", het tijdschrift van de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon.

Inlichtingen: RIM, p/a Erik Nobels, Ste Katelijne straat 21, 2800 Mechelen

Email: info@rim.be

Bezoek ook de RIM website:

<http://www.rim.be>

Wet van 08/12/92 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer: de gegevens aangaande de RIM-leden zijn opgeslagen in het bestand beheerd door RIM v.z.w., en worden slechts gebruikt voor interne administratieve doeleinden. Het ledenbestand van RIM v.z.w. wordt niet aan derden medegedeeld. Als U wil kennis nemen van de gegevens over uw persoon in ons bestand, kan dit mits eenvoudige schriftelijke aanvraag (een kopie van uw identiteitskaart insluiten) aan RIM v.z.w., Dageraad straat 45, 2800 Mechelen. Indien zou blijken dat onze bestanden onjuiste gegevens bevatten, zullen deze op uw aanvraag worden aangepast.

Intro

Met heel wat trompetgeschal is een volledig vernieuwde stationsomgeving aangekondigd. De bewoners van de stationsbuurt zullen in een heel nieuwe wereld ontwaken, zo luidt het. Laten we beginnen met het goede nieuws. Het plan voor de nieuwe stationsbuurt voorziet in een verkeersafwikkeling die het verkeer grotendeels buiten de stationsomgeving houdt en ook de vesten ontlast van de verstikkende verkeersdruk. De droom van de vesten als “groene boulevard” komt alvast een stukje dichterbij. Ook de groene oase, reikend tot aan de Leuvense Vaart, oogt veelbelovend. Maar... wat met het erfgoed ? Het station, een fraai exponent van de fifties-architectuur, verdwijnt. Op de “Arsenaal-site” blijft van de getuigenis van Mechelen als pioniersstad van het spoorweggebeuren nauwelijks wat over. En op de computersimulatie in “Onder den Toren” vinden we ook geen spoor van het beschermde art déco bedrijfspand waarin vandaag de firma TRAP in ondergebracht. Het plan waarin de wijde stationsomgeving bijna exclusief wordt ingevuld door kantoorgebouwen, is een uiting van een megalomaan denken dat herinneringen oproept aan de sixties (het Manhattan-project in de Brusselse Noordwijk, om maar een van de talrijke voorbeelden te noemen). Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat Bart Somers de TGV wil laten halt houden in Mechelen. Een “Boemel à Grande Vitesse”. Nou ja, het vehikel houdt tenslotte ook halt bij de industrieel-archeologische site Liège, waarom dan niet in de stad van Ooit de Habsburgers?

Van eenzelfde hubris getuigt ook het plan om de Sint-Romboutstoren te voorzien van een glazen liftkoker en een panoramisch platform. Gelukkig is dit hersenspinsel met bekwame spoed afgevoerd.

Minder lawaai horen we over dossiers als het Oude

Zwembad. Wanneer gaat het stadsbestuur nu eindelijk de kans grijpen om een heel aantrekkelijke subsidiepot binnen te rijden om het jarenlang verkommerende monument te restaureren? Helemaal windstil is het rond twee tragedies in ontelbare bedrijven: het Hof Van Cortenbach en het Predikherenklooster. Misschien wordt hier wel in stilte aan een oplossing gewerkt. De goegemeente heeft er het raden naar...

RIM stelt zich ook grote vragen bij een mogelijk grootschalig winkelproject in de Bruul. Heeft elke politieke generatie dan recht op zijn Euroshopping?

En ja, er is ook goed nieuws. De Colomakerk aan de Tervuursesteenweg wordt beschermd en gerestaureerd. Daarvoor verdient de huidige coalitie –de schepenen van monumentenzorg en die van openbare werken in het bijzonder- een pluim.

Frans Geys

Colomakerk heeft weer toekomst

De Colomakerk aan de Tervuursesteenweg is voorlopig beschermd als monument. Minister Van Mechelen heeft zijn handtekening gezet onder het besluit tot voorlopige bescherming van het monument. Dat betekent dat de kerk –die tot sloop veroordeeld leek- met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid wordt gerestaureerd en een baken blijft in de wijk Tervuursesteenweg.

RIM heeft zich samen met een groep bewoners van de wijk steeds voor het behoud van de kerk ingezet. Wij zijn dan uiteraard ook meer dan tevreden met de beslissing van de minister.

Wij willen hierbij ook Schepen van Monumentenzorg Karel Geys en Schepen van Openbare Werken Greet Geypen bedanken. Beiden hebben zich onvoorwaardelijk ingezet

voor het behoud van de Colomakerk. Ook de burgemeester en de ambtenaren die zich met dit dossier hebben bezig gehouden, verdienen een pluim.

RIM is bereid om verantwoordelijkheid te nemen in de plannen tot hervorming van de kerk tot multifunctionele ruimte en in een werkgroep die de herwaardering van de omliggende wijk voorbereidt.

De redactie

Meer vlietjes in Mechels stadsbeeld?

Aan de vooravond van de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 lanceerde RIM een 10 punten-programma om een politiek debat over stadsbeleid uit te lokken. Onder de hoofding “voor een kleinschalige binnenstad” vroegen we aan de opkomende partijen : “zal uw partij -zodra de kans daartoe bestaat- de oude vlietentracés van bebouwing vrijwaren, zodat dit netwerk van groene vingers in de binnenstad behouden blijft en geherwaardeerd wordt, zodat het eventueel met de tijd als groen, fietswegen en wandelstraten terug in gebruik genomen kan worden?”

Aan het Jef Denijnplein en de Melaan kreeg een deel van die droom vorm dankzij de inzet van de stadsadministratie en de politieke beleidsmakers. Als we insiders mogen geloven, ging het initiatief uit van de bouwdienst die het Europese project “Water in Historic City Centres” aangreep om de politici te overtuigen.

De positieve reacties op de evocatie van de Melaan door een grote waterpartij waarlangs je een tijdlang kunt lopen en die niet alleen overdag maar ook 's avonds de omgeving een enorme toegevoegde waarde geeft, zorgt ervoor dat de beleidsmakers niet alleen weten dat het wenselijk is dat er in Mechelen opnieuw water in de straten komt, maar dat er ook een groot politiek draagvlak is om de vlieten weer zichtbaar in het stadsbeeld te brengen. Het is heel snel gegaan, er waren de Europese termijnen, er waren de verkiezingstermijnen en er was een stadsbestuur met dadendrang.

Vandaag zijn we gelukkig dat het stadsbestuur en de administratie op de ingeslagen weg verder willen werken. De

vlieten moeten ook voor dit bestuur meer en meer in het historische stadsbeeld van Mechelen komen. Ook stemt het ons tevreden dat vandaag, nu een dergelijk project politiek haalbaar is, iets meer tijd wordt uitgetrokken om de sites archeologisch te onderzoeken vooraleer plannen worden uitgetekend. Op die manier kunnen archeologische vondsten ook in het project opgenomen worden. We zien dan hoopvol uit naar een Vlietenkrant, waarin de stad niet alleen informatie geeft over het verleden van de vlieten in het Mechelse stadsbeeld en over haar plannen met deze vlieten. De stad heeft nood aan een lange termijnvisie die ervoor moet zorgen dat vlietentrajecten niet worden overbouwd of vervreemd. Meer nog: graag hadden we een stadsbestuur dat zich inzet om van deze vlieten niet alleen een element van beeldvorming te maken, maar ze ook andere functies geeft, zoals bvb. een alternatief netwerk voor de opvang van regenwater.

Dat het Mechelen ernst is met de herwaardering van de vlieten, bewijzen de werkzaamheden aan de Lange Heirgracht/Van Hoeystraat. Indien er een tweede vliet wordt opengelegd, zal het hier zijn, stelde Schepen van Openbare Werken Greet Geypen in een recent gesprek. Of een en ander technisch haalbaar zal zijn, wordt nog bestudeerd. Het onderzoek heeft alleszins uitgewezen dat de kaaimuren van de vliet nog grotendeels onder het wegdek zitten. De idee om de vliet van de Melaan door te trekken richting Groen Water, is niet afgestoten, maar de schepen ziet hier toch wel meer moeilijkheden, aangezien het tracé van die vliet grotendeels op privé-terrein ligt.

Waarom verdwenen de vlieten uit het Mechels stadsbeeld?

De landbouwcrisis in de 19de eeuw en een beperkte mobiliteit zorgden ervoor dat in die periode in industriegebieden de bevolking sterk toenam. Zoals vele West-Europese ste-

den kende ook Mechelen toen een enorme bevolkingsaan-groei. Maar de nutsvoorzieningen van de stad waren hier niet op berekend. Zo kregen de Mechelaars pas in 1926 een net van waterleiding. Tot dan diende men het met straat-pompen te stellen. In de 19de eeuw waren cholera-epide-mies dan ook schering en inslag. In Europa groeide de idee dat een moderne stad een stad zonder zichtbare waterloop-jes was. In Brussel werd de Zenne rechtgetrokken en in kokers gestoken, in Antwerpen verdwenen de ruien. Alleen Brugge ontsnapte toen aan de dans

Wanneer de Zenne tussen Brussel en Mechelen rechtgetrok-ken werd, kende de Dijlestad nog meer overstromingspro-blemen dan voorheen. De “afleidingsdijle” en het definitief uit de binnenstad bannen van de vlieten, was dan ook een groots project om de stad van overstromingen te vrijwaren. De tendens om water in de stad als iets weinig waardevols te ervaren zien we nog opduiken in het Mechelen van de jaren 1960 en 1970 wanneer aan de Zandpoortvest boven de Dijle een parking wordt aangelegd en boven de afleidings-dijle -tussen Rodekruisplein en de Van Kesbeekstraat- een verkeersknooppunt komt. Vandaag zien we dat overal de oude waterlopen opnieuw worden opengelegd en gemeen-tebesturen streven naar een auto-luwe binnenstad met randparkings en openbaar vervoer. Naar meer leefbare ste-den met andere woorden.

de redactie

Bedreigd: het Mechelse station

De grootse plannen voor een volledig nieuwe stationsomgeving houden blijkbaar de sloop in van het bestaande station uit 1959. De waarde van dit fraaie exponent van de “expo-architectuur” ontgaat blijkbaar de ontwerpers van het nieuwe stadsdeel. Die waarde wordt nochtans door deskundigen niet betwist. Overigens staat het huidige station de verwezenlijking van de nieuwe stationsbuurt helemaal niet in de weg. Het gebouw –dat perfect in aanmerking komt voor herbestemming- biedt een meerwaarde in een hernieuwde stationsbuurt. Het vormt als “landmark” niet alleen historisch een link, het leent zich ook perfect om bij te dragen tot het behoud van het gegeven “stationsplein”, dat in de plannen dreigt verloren te gaan.

Een volgend nummer van RIM Nieuws zal volledig gewijd zijn aan de plannen voor een nieuwe stationsomgeving.

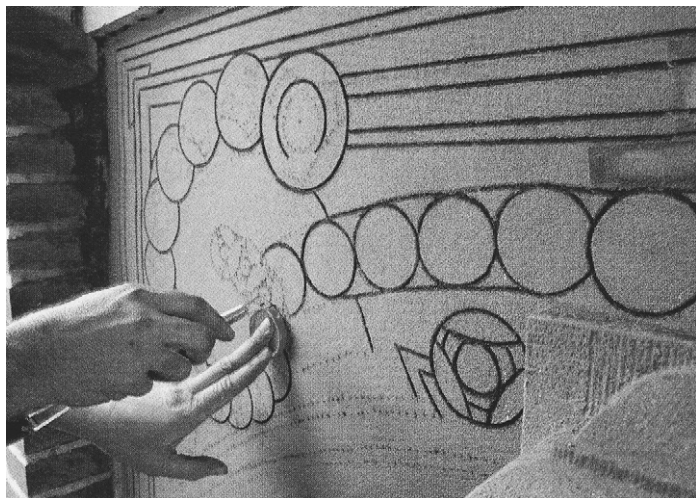
Voorbeeldige gevelrestauratie aan de Melaan

Wekenlang is de fraaie art nouveau-gevel aan de Melaan 4 verborgen geweest achter steigers. Gevelrestauratie... De steigers zijn nu verdwenen, het resultaat mag gezien worden. In het oog springen vooral de prachtig gerestaureerde sgraffiti, die worden toegeschreven aan sgraffiti-grootmeester Paul Cauchie.

Het pand Melaan 4 dateert uit 1900 en had oorspronkelijk een classicistische voorgevel. Het behoorde toe aan hout-handelaar Devos. Reeds in 1907 diende Devos een aanvraag in voor de bouw van twee huizen grenzend aan Melaan 4 (huidige nummering). Architect P.J. Rooms tekende voor Melaan 6 en 8 en voorzag ook het pand Melaan 4 van een nieuwe –art nouveau-getinte- voorgevel. P.J. Rooms zou ook de bekende feestzaal van het Scheppersinstituut voor zijn rekening nemen. Met de bouw van de woningen Melaan 6 en 8 is een geheel van 3 vervlochte panden ontstaan. Zo loopt de kelder van Melaan 4 door onder het buurhuis nr 6 en ook de achterbouw van nr 4 zit achter nr 6. Melaan nr 4 is dan ook heel wat groter dan de gevel laat vermoeden. Dat alleen Melaan nr 6 is beschermd, is dan ook volstrekt onlogisch. Melaan nr 6 maakt immers met de belendende huizen deel uit van één geheel.

De eigenaars van Melaan nr 4 -het gezin Leurs- hebben het pand met onwaarschijnlijk veel liefde en vindingrijkheid gerestaureerd. Laatste etappe in het restauratieproces was de voorgevel. De bakstenen partijen werden afgestoomd, het arduin werd zacht gezandstraald. En...de afgetakelde sgraffiti werden gerestaureerd. Die restauratie kwam voor een stuk neer op reconstructie, vermits hele delen van de kunstwerkjes waren verdwenen.

Linda Van Dijck, Chistine Bertrand en Claas Hulshoff namen de sgraffiti onder handen. De toestand waarin die zich bevonden, was erbarmelijk. De donkere onderlaag had haar samenhang verloren en was erg poederig geworden. Het pleisterwerk was ook verzwakt door regen-insijpeling. De harde toplaag was losgekomen van de ondergrond en voor een groot deel afgefallen. De kleuren van de nog resterende delen waren geërodeerd of door roetafzetting aangetast. Voor het grootste deel van de sgraffito-versiering was reconstructie de enige oplossing. Alleen het centrale gedeelte van het grote paneel bovenaan de gevel – het vrouwenhoofd – werd gerestaureerd. Dit is immers het meest unieke element in de geveldecoratie. De decoratieve partijen *rond* het vrouwenhoofd waren grotendeels verdwenen. Daarom waren de restaurateurs verplicht zelf een passende invulling te zoeken voor een deel van het tableau.

Voor de kleine panelen was de reconstructie vrij makkelijk, vermits gelijkaardige elementen in meer dan één paneel

terugkomen en 2 tableaux zelfs tweemaal in de gevel voorkomen. Bovendien treft men ook sterk gelijkende tableaux aan op buurhuis nr8. Er was dus voldoende materiaal beschikbaar om een sterk benaderende reconstructie uit te voeren.

Van alle panelen werd een lijntekening gemaakt op transparante folie. Die tekening werd op ware grootte overgezet op kalkpapier. Deze kalen werden later gebruikt om tekeningen over te zetten op de nieuwe pleisterlaag.

Van de nog resterende delen werd ook een kleurstudie gemaakt.

Meer moeilijkheden hadden de restaurateurs met het grote centrale tableau. Rond het vrouwenhoofd –het enige deel van de versiering dat werd *gerestaureerd*- bleven twee grote “blinde vlekken” bestaan, plaatsen waar slechts enkele sporen van de oorspronkelijke decoratie werden teruggevonden in de vorm van lijnen in de zwarte onderlaag. Om dit probleem op te lossen, werden elementen die elders in het tableau voorkomen (gestileerde bloemen) gebruikt: de bestaande ritmering werd op die basis voorgezet.

Bij het invullen van het –ook ontbrekende- punt onder het centrale medaillon werd het helemaal gissen. Hier ontbrak elk aanknopingspunt. Om dit deel in te vullen, haalden de restaurateurs inspiratie bij andere werken die aan Paul Cauchie worden toegeschreven. Decorateur en kunstenaar

Cauchie (1875-1952) –dé specialist inzake sgraffito- had blijkbaar een “catalogoog” van motieven die konden worden aangepast aan de gevelpartij waar ze een plaats moesten krijgen (ondermeer het motief “vrouwenhoofd”, als medailon en omgeven door planten-motieven met organische of geometrische stilering). Een aantal van de typische “Cauchie-motieven” vind je ook op Melaan 4. Zo kwam het restauratieteam tot een juweel –in gestileerd bloemenmotief- om de hals van het vrouwenhoofd.

Ook op de restanten van het centrale tableau werd een kleurenstudie uitgevoerd. Van een aantal kleuren dat oorspronkelijk in het tableau aanwezig was, bleek helemaal geen spoor meer te vinden. Om die “gaten” te vullen werd het kleurenpalet bepaald op basis van kleuren in de kleine tableaux.

Het centrale en belangrijkste deel –het vrouwenhoofd- werd als enige element *gerestaureerd*. Het restauratieteam toonde zich hier van zijn sterkste kant: met injectiemortel werd een nieuwe onderlaag gecreëerd en waar dat niet kon, werd met polyvinylacetaat de ondergrond geconsolideerd, de pleisterlagen werden gefixeerd met vloeibare mortel (toplaag en donkere onderlaag werden zo weer aan elkaar gehecht), fijne barsten werden hersteld met hydraulische mortel. Waar nodig werd er ook geschilderd. Ambachtelijk werken met moderne materialen...met een opzienbarend resultaat.

Laat deze restauratie een voorbeeld zijn voor eigenaars van panden met sgraffito-decoratie in de gevel.

Frans Geys

(bronnen: mondelinge informatie van de eigenaar en het rapport van het restauratieteam aan de eigenaar)

Wat is sgraffito-techniek?

“Sgraffito” komt van “sgraffiare”, krassen. Door te krassen in een lichtgekleurde pleisterlaag, komt een tekening in de donkere kleur van een onderliggende grondlaag als een sterke donkere lijntekening naar voren. De sgraffito-techniek –die al werd gebruikt in de tijd van de Etrusken– kende in onze streken haar hoogdagen eind 19de-begin 20ste eeuw. Sgraffiti werden immers vaak verwerkt in art nouveau-getinte gevels.

Mechelen in de lift?

Mocht het bericht in de krant van 1 april hebben gestaan, U had met ons gezegd: het was dit jaar een makkie om de aprilvis te vinden. Maar het nieuws werd dit najaar aangekondigd: naast de Sint-Romboutstoren zou een lift komen. Om makkelijker meer toeristen te laten genieten van het panorama over Mechelen. Om de leergierige bezoeker in comfortabele omstandigheden de Dijlestad in vogelperspectief te laten ontdekken, zou zelfs een panoramisch platform worden voorzien.

De glazen liftkoker naast de toren komt er niet, zo heeft het Vlaamse Gewest (Onroerend Erfgoed) ondubbelzinnig laten verstaan. Ook de Mechelse schepen van monumentenzorg zag het project niet zitten. Lift en platform krijgen allicht ooit een prominente plaats in een vervolg op de succesvolle tentoonstelling “Unbuild Belgium”.

Het feit alleen dat binnen het Mechelse stadsbestuur aan een dergelijk project ook maar enige aandacht wordt besteed, roept wel vragen op. Hoe ver willen wij gaan in het verkopen van deze stad als toeristische trekpleister? Erg ver, voor sommige onder onze vroede stadsvaderen. “Mechelen weer op de kaart”, city marketing, *kassa kassa* voor de horeca en een adrenalinestoot voor de kapiteins van het Mechelse bootje. Disneyland aan de Dijle, het moet kunnen. Wordt de stadsbewoner beter van elk weekend honderd decibels en een stad *under siege*? Ondergetekende kon zijn ogen nauwelijks geloven toen begin november op de Grote Markt een gigantische kraan stond opgesteld waaraan aan een riem een auto was opgehangen. De benji-sprong in een auto, in het kader van een publiciteitstoer van een automerk...Blijkbaar hoort ook dit soort ontsporingen van de consumptiemaatschappij tot de evenementen die “Mechelen weer op de kaart moeten zetten” en weer leven in de stad brengen.

De gegeerde tweeverdieners en jonge gezinnen houden niet van een dode stad, maar of ze nu per se in een pretpark willen wonen? Vraag de Bruggeling maar hoe leuk het is om elke dag een horde digitale Japanners over je heen te krijgen.

De Sint-Romboutstoren is een monument van wereldklasse. Zo'n patrimonium herleid je niet tot een attractie op de Sinksenfoor. Gelukkig zijn wij niet de enigen die er zo over denken.

Frans Geys

Inhoudstafel RIMNieuws 75

Intro	3
Colomakerk heeft weer toekomst	5
Meer vlietjes in Mechels stadsbeeld?	7
Bedreigd: het Mechelse station	11
Voorbeeldige gevelrestauratie aan de Melaan	12
Wat is sgraffito-techniek?	17
Mechelen in de lift?	18

Doelstellingen RIM v.z.w.

RIM v.z.w. (Restauratie Integratie Mechelen) is een vereniging die bekommerd is om de toestand van het Mechels roerend en onroerend cultureel erfgoed.

Omdat zij vindt dat dit erfgoed niet altijd juist gewaardeerd wordt, moet er iets gedaan worden om de situatie te verbeteren.

RIM v.z.w. zal vooral aandacht hebben voor het architecturale en stedenbouwkundige patrimonium in groot Mechelen zonder daarom ander cultureel erfgoed uit te sluiten.

RIM v.z.w. wil sensibiliseren om waardevolle oude panden in stand te houden, te restaureren en te integreren. Integreren betekent ervoor zorgen dat een oud gebouw weer nuttig gebruikt wordt, weer meespeelt in de omgeving en zichzelf zo beschermt tegen verwaarlozing.

RIM v.z.w. wil niet gaan werken naast bestaande organisaties en initiatieven: het wil veeleer een gespreksforum worden, een uitwisselingsplatform bieden. Dit is absoluut nodig wil er een geloofwaardige en gecoördineerde aanpak komen.

RIM v.z.w. wil zowel het grote publiek sensibiliseren als de eigenaars van waardevolle gebouwen en de overheid. Concreet wil zij het grote publiek benaderen met een regelmatig verschijnende nieuwsbrief. Er worden contacten gezocht met eigenaars, overheid en geïnteresseerde organisaties.